

Legal Holiday Contemporary Halacha Series

זכור לחורבן

Understanding the Halachik Impact of the Destruction of the Temple

Thursday,
July 4, 2013

SHACHARIS: 7:15AM

DAF YOMI: 8:00AM

SHIUR: 9:00AM

Given by

Rabbi Shmuel Silber

*If you cannot participate in person, please join us online:
http://ijc.adobeconnect.com/sotc/?guestName=ijc_online_user*

*To access this shiur on a mobile application, go to your
device's App Store and download "Adobe Connect".
For PC or Mac users, this url will open our stream.*

*Audio and video recordings of this shiur will be available
to registered users of the Institute for Jewish Continuity.
Registration is free at <http://www.goijc.org/>*

ISJ
INSTITUTE
FOR JEWISH CONTINUITY
ORGANIZATION OF JEWISH EDUCATION

STANISLAW DESIGNS • 410-589-9100

Sponsorship opportunities available. Please email execdirector@suburbanorthodox.org

Understanding the Halachik Impact of the Destruction of the Temple - זכר לחורבן

1. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

ת"ר: כשחרב הבית בשניה, רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן ר' יהושע, אמר להן: בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין? אמרו לו: נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח, ועכשיו בטל? נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח, ועכשיו בטל? אמר להם: א"כ, לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחות! אפשר בפירות. פירות לא נאכל, שכבר בטלו בכורים! אפשר בפירות אחרים. מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים! שתקו. אמר להן: בני, בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר – שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר – שאין גוזרין גזירה על הצבור א"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה ... אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט. וכמה? אמר רב יוסף: אמה על אמה. אמר רב חסדא: כנגד הפתח. עושה אדם כל צרכי סעודה, ומשייר דבר מועט. מאי היא? אמר רב פפא: כסא דהרסנא. עושה אשה כל תכשיטיה, ומשיירת דבר מועט. מאי היא? אמר רב: בת צדעא, שנאמר: אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי וגו'. מאי על ראש שמחתי? אמר רב יצחק: זה אפר מקלה שבראש חתנים. א"ל רב פפא לאביי: היכא מנח לה? במקום תפילין, שנאמר: לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר. וכל המתאבל על ירושלים – זוכה ורואה בשמחתה, שנאמר: שמחו את ירושלים וגו'.

Our Rabbis taught: When the Temple was destroyed for the second time, large numbers in Israel became ascetics, binding themselves neither to eat meat nor to drink wine. R. Joshua got into conversation with them and said to them: My sons, why do you not eat meat nor drink wine? They replied: Shall we eat flesh which used to be brought as an offering on the altar, now that this altar is in abeyance? Shall we drink wine which used to be poured as a libation on the altar, but now no longer? He said to them: If that is so, we should not eat bread either, because the meal offerings have ceased. They said: [That is so, and] we can manage with fruit. We should not eat fruit either, [he said,] because there is no longer an offering of firstfruits. Then we can manage with other fruits [they said]. But, [he said,] we should not drink water, because there is no longer any ceremony of the pouring of water. To this they could find no answer, so he said to them: My sons, come and listen to me. Not to mourn at all is impossible, because the blow has fallen. To mourn overmuch is also impossible, because we do not impose on the community a hardship which the majority cannot endure, as it is written, Ye are cursed with a curse, 12 yet ye rob me [of the tithe], even this whole nation. The Sages therefore have ordained thus. A man may stucco his house, but he should leave a little bare. (How much should this be? R. Joseph says, A cubit square; to which R. Hisda adds that it must be by the door.) A man can prepare a full-course banquet, but he should leave out an item or two. (What should this be? R. Papa says: The hors d'oeuvre of salted fish.) A woman can put on all her ornaments, but leave off one or two. (What should this be? Rab said: [Not to remove] the hair on the temple.) For so it says, If I forget thee, O Jerusalem, let my right hand forget, let my tongue cleave to the roof of my mouth if I remember thee not, if I prefer not Jerusalem above my chief joy. What is meant by 'my chief joy'? R. Isaac said: This is symbolised by the burnt ashes which we place on the head of a bridegroom. R. Papa asked Abaye: Where should they be placed? [He replied]: Just where the phylactery is worn, as it says, To appoint unto them that mourn in Zion, to give them a garland [pe'er] for ashes [epher]. Whoever mourns for Zion will be privileged to behold her joy, as it says, Rejoice ye with Jerusalem etc.

2. מאירי מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

משחרב בית המקדש אסרו שלא לסוד.....או דבר שאינו תועלת בנין אלא יפוי ונוי

"From the destruction of the Temple one may not plaster....or anything else that does not have structural benefit, rather, is only done for aesthetic purposes."

R. Menachem ben Shlomo Meiri was born in 1249 and died in 1315, and was one the leading rabbis in southern France.

3. שולחן ערוך אורח חיים סימן תקס סעיף א

משחרב בית המקדש, (א) תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונים לעולם בנין מסוייד ומכווייר כבנין המלכים, אלא (ב) טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה (ג) כנגד הפתח בלא סיד

"When the Temple was destroyed, the Rabbis of that generation instituted that one may not build a structure that is plastered with lime, nor ornamented like the homes (palaces) of kings. Rather, one may make it with mortar and then plaster it with lime and leave an area of an amah by an amah opposite the entrance without lime."

4. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן תקס סעיף א

א תקנו וכו' – שכל דבר שמחה צריך לעשות בה דבר זכר לחורבן הבית וכמו שכתוב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי.

"Anything associated with joy must have a remembrance to the destruction of the Temple ..."

5. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

ת"ר: לא יסוד אדם את ביתו בסיד, ואם עירב בו חול או תבן – מותר; ר"י אומר: עירב בו חול – הרי זה טרכסיד ואסור, תבן – מותר.

"The Rabbis taught in a Baraisa: One may not plaster the walls of his house with lime (in the post-Temple era). But if he mixed sand or straw with the lime, plastering is permitted."

6. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

חול או תבן – מכהה לבנונו.

7. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן תקס סעיף א

ב טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר וכו' – היינו שאותו אמה יהיה בלא סיד רק בטיט לבד והיכא שמערב חול בסיד נמי שרי ע"י ששיור אמה על אמה ויש מקילין ע"י חול דס"ל דהיכא דעירב חול שוב לא מקרי בשם סיד. והנה בזמנינו לא נהגו לשייר ואפשר משום דסומכין על היש מקילין ועכ"פ תמוה שהרי מלבנין הבתים בסיד לבד ואפשר דדוקא במיני סיד הנקרא גופ"ש שהוא לבן ביותר אסור משא"כ סיד שלנו אך כל זה דוחק וצ"ע על מה נוהגין היתר. והיכא שהוא טח בטיט לבד לכו"ע אין צריך לשייר כלל:

"There are those that are lenient and hold that if there is sand mixed in with the lime, it is no longer considered to be lime (and therefore, one would not even require an Amah by Amah open space). In our times, people have not been accustomed to leave an empty space. Perhaps, they

are relying on the lenient opinion stated above. Furthermore, perhaps the Rabbis only prohibited a particular type of lime (that was a bright white) and we no longer use it today. However, this is very difficult to understand how we can be so lenient with this halacha."

8. ערוך השלחן אורח חיים סימן תקס סעיף ד'

ולפ"ז יש לנו ללמד זכות על רוב ישראל שאין נזהרין עתה בדין זה לשייר אמה על אמה כשסדין בסיד כותלי הבית לפי שידוע שעתה מערבין בהסיד הרבה חול כמעט מחצה על מחצה וא"כ מדין גמור א"צ שיור כלל

"We can learn a merit upon the majority of the Jewish people who do not leave an open space in their home when they plaster with lime. For it is known that presently they mix in sand with the lime and the ratio (of sand to lime) is 50/50. Therefore, even according to the strict letter of the law one is not required to leave an open Amah by Amah space in the home."

Rabbi Yechiel Michel ben Rabbi Aaron HaLevi Epstein was born in 1829 in Bobroisk, Russia. From his childhood, he was known as a genius. His son, Rabbi Baruch Epstein, authored the Torah Temimah. His daughter married her uncle, the Netziv. Rabbi Yechiel Michel passed away in 1908.

9. אורחות חיים סימן תקס סעיף קטן ד (הובא בפסקי תשובות דף קלד)

דאנו דרים בין הנכרים והם מקפידים על שלימות סיד הבתים

"We live amongst the gentiles and they are strict that the entire home must be plastered with lime."

10. לבוש אורח חיים סימן תקס

שלא יטה

עושים הנורגים לסייר כל הבית ואחר כך צובעים בשחור אמה על אמה, כי צריך לשייר מקום אמה על אמה ולהניחו מקולקל ובלתי מתוקן כלל, כרי לננות הבנין, שיוכור החורבן מתוך שברון לב, אבל שיחור זה אינו מננה אלא מייסהו ומשמח הלב כשאר ציורים, ואף אם כותבים "זכר לחורבן" אינו מעילי.

Rabbi Mordecai Yoffe was born in 1530 and was a student of R. Moses Isserlis (Rema). He served as a rabbi in Prague, Lublin, Horodna, and Posen and was also a head of the Council of Four Lands. He passed away in 1612.

11. מגן אברהם אורח חיים סימן תקס ס"ק ג

ג בלא סיד – ודלא כאותן העושין האמ' שחור דזהו ג"כ ציור [לבו' של"ה] ואותם התולין בגדי רקמה סביב הכתלים ישיירו ג"כ אמה (של"ה):

"One may not conduct themselves in accordance with those who leave a black colored square, for this is considered a painting."

12. חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל קלו סעיף א
 ... אבל מה שמציידין כל החדר ומשחירין אמה אחת, לא מהני, דגם זה הוא ציור. ואף שכותבין זכר לחורבן, לא מהני(א):

13. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן תקס סעיף א
 ואותו השיור יהיה בלא סיד ודלא כאותן העושיין אמה שחור דזהו ג"כ ציור [לבוש] ויש מקומות שעושיין שחור וכותבין ע"ז זכר לחורבן
 "One may not conduct themselves in accordance with those who leave a black colored square, for this is considered a panting. There are places that leave a black square and they write zecher l'churban in it."

14. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקס סעיף ה'
 וגדולי האחרונים כתבו דלא מהני מה שמשחירין אמה על אמה אלא דווקא להניח ריק מסיד [שם סק"ג] ואצלינו משחירין וכיון דרגילין שזהו ההיכר לחורבן מה לנו אם כה ואם כה ואותן התולין בגדי רקמה סביבות הכתלים ישיירו ג"כ אמה [שם] וכן המדבקים על הכתלים נייר יפה שקורין אבאייע"ס ג"כ ישיירו אמה או להשחיר המקום וכבר כתבנו דבסיד שלנו א"צ כלום:

15. שו"ת אגרות משה חלק א"ח ג סימן פו
 א. ומאחר שזה מותר אף שהוא רק חסרון קטן משמע להו דאין הטעם משום שמגרע היופי של הבית, אלא שהוא להיכר שיבינו שבשביל הזכר לחורבן נעשה זה. ולכן אף במשחירין ע"י צבע נמי כיון שהשחרות הוא סימן לאבלות כדאיתא בב"ק דף נ"ט אליעזר זעירא הוה מסאני אוכמי שפרש"י מנהג אבלים ...

ב. לכן גם האמה שהצריכו להשאיר אינו בשביל שיגנה את הבית ואף לא לגנות רק מקום זה לבד אלא שלא יהיה לבן כל כך, שלכן סגי כשיסוד האמה בסיד המעורב בחול ותבן שמכה לבנונו אף שעדיין הבית וגם האמה הם נאים, ולכן ילפי מזה דה"ה כשישחירו בצבע אותו האמה אף שהוא נאה ואף שמיפה יותר הבנין דעכ"פ הוא זכר לחורבן ובפרט כשכל השחרות הוא בשביל זה. ובאשר שבדבר זה יש להקל משום דהוא רק מדרבנן, וגם בשע"ת / סי' תק"ס / סק"א משמע שבדינים אלו הקלו יותר הוא טעם גדול על מה שהקלו להשחיר האמה אף שהוא דלא כרבותינו הלבוש והשל"ה והמג"א והעט"ז והפמ"ג.

ג. ... שלצור את האמה בציורים של איזה דברים כחיות ועופות ופרחים אף שהם שחורים אסורים דזה אינו זכר לחורבן ואבלות כלל, אבל להשחיר בצבע שחור אף שהוא מיפה סובר שמותר, ולכן שפיר הביא המ"ב מהא"ר בשם אגודה שמתיר בצבע שחור דלא כלבוש.

(p) שהיו עושין הזכר לחורבן כגון שהיו כותבים ע"ג הקיר נגד הפתח את המילה 'ירושלים' או שהיו מצייירים או תולין תבנית הכותל המערבי או בית המקדש וכיו"ב שאר ענינים המזכירים חורבן ירושלים, אמנם לכתחילה²³ אין לנהוג אלא כפי פשיטות דברי הגמ' והפוסקים לשייר אמה על אמה בלא סיד וללא שום ציור, צבע, תמונה, או כיתוב כל שהוא באותו אמה על אמה, ואפילו²⁴ אם הציור אינו מכסה את כל המקום שיועד לזכר לחורבן.

16. פסקי תשובות דף קלו ס'ק ד

לצאת יד"ה בציורים ותמונות הממחישים ענין חורבן ירושלים

(A) ד. מ"ב סק"ג: ואותו השיור יהיה בלא סיד ודלא כאותן העושים אמה (בצבע) שתור דזהו ג"כ ציור, ויש מקומות שעושים שחור וכותבים ע"ז זכר לחורבן. ואין למחות ביד המקילים (-שעה"צ סק"ח). והרבה²¹ חסידים ואנשי מעשה נוהגים כן, ומצינו עוד מנהגים שונים²² איך

17. שולחן ערוך אורח חיים סימן תקס סעיף ב

וכשהחתן נושא אשה, לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין. הגה: ויש מקומות שנהגו (ט) לשבר כוס בשעת חופה, או לשום מפה שחורה או שאר דברי אכילות בראש החתן (כל בו). וכל אלה הדברים כדי לזכור את ירושלים, שנאמר: אם אשכחך ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי (תהילים קלז, ו).

18. משנה ברורה סימן תקס ס"ק ט

(ט) לשבר כוס בשעת חופה – וזו היא ג"כ הטעם של שבירת כלי בשעת כתיבת התנאים. ויראה לשבור תחת החופה כוס שלם ואין בו משום כל תשחית כיון שעושיין כן לרמוז מוסר למען יתנו לב:

19. ערוך השולחן אבן העזר סימן נ' סעיף כו

י"א דאם כתבו ראשי פרקים ועשאו קניין אף על גב דלא אמרו ע"מ שיכתבו השטרות הוה כאומר כי בוודאי כוונתם לזה כי כן מנהג פשוט שאחר כתיבת ראשי פרקים כותבים התנאים לכן יכול כל אחד לחזור אחרי כתיבת ראשי פרקים ויכול למחות שלא לכתוב התנאים ונתבטל השידוך ופטור מקנס [ט"ז וב"ש] אבל אם השלישו שט"ח בזה נגמר החיוב וחייבים בכושט ואם כבר נכתב התנאים בקיצור ונותנים להסופר שיכתוב באורך אין אחד יכול לחזור וחייבים בכושט [ב"ש] והנה בזמנינו אין המנהג לכתוב ראשי פרקים ואח"כ לכתוב תנאים מיד אלא תנאים בלבד או ראשי פרקים בלבד שכותבין בהם שהם כתוקף התנאים אמנם זהו וודאי דאצלנו עיקר הגמר הוא קריאת התנאים בפומבי ושבירת הכלים כמ"ש וכשמקבלים קניין בשידוכים אפילו בסתם ולא אמרו ע"מ שתכתבו הכוונה על הכתיבה והקריאה ולכן כל זמן שלא קראו התנאים ברבים יכולין לחזור מהשידוך בלא קנס וכן המנהג:

20. שערי תשובה אורח חיים סימן תקס ס"ק ג*]

[ג*] שנהגו לשבור כוס כו' – וכתב בא"ר בשם מי"ט שזהו הטעם שמשברין קדירה בכתיבת התנאי ועיין במשבצות שהוא כדי להבהיל ולזכור שאין השמחה במלואה בזה"ז ועיין באבן השוהם סי' נ"א דיש לשבר תחת החופה כוס זכוכית דוקא וכן בצפנת פענח למהרי"ט כתב שהוא רמז ע"ש, ומקור הדברים מברכות פרק אין עומדין בהלולא דמר ברי' דרבינא דתבר זיגותא חיורתא קמייהו ואעציבו וכתבו התוס' מכאן נהגו לשבר כוס כו' ע"ש:

R. Chaim Mordechai Margulies was born to a well-known rabbinical family ca. 1780, and died in 1820. He studied in the yeshiva of Brody, and was later appointed as the rabbi of Dubna, where he served until his death.

21. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לא עמוד א

רב אשי עבד הלולא לבריה, חזנהו לרבנן דהו קא בדחי טובא, אייתי כסא דזוגיתא חיורתא ותבר קמייהו, ואעציבו.

22. תוספות מסכת ברכות דף לא עמוד א

אייתי כסא דזוגיתא חיורתא – מכאן נהגו לשבר זכוכית בנשואין.

23. פסקי תשובות סימן תק"ס סעיף ט

✓ בענין שבירת הצלחת ב'תנאים' והכוס בחופה

מ. שם: ויש מקומות שנהגו לשבר כוס בשעת חופה וכו', ובמ"ב (סק"ט) וזו היא ג"כ הטעם של שבירת כלי בשעת כתיבת התנאים. ובשעה"צ בשם הפמ"ג שבשעת התנאים ראוי לקחת קדירה שבורה, אמנם המנהג⁴⁵ אינו כן אלא לוקחים צלחת של חרס (חרסינה, פורצלן) שלימה, והרבה טעמים נאמרו⁴⁶ מדוע שוברים בתנאים צלחת של חרס ותחת החופה כוס זכוכית, ובפשטות הטעם כי בתנאים השבירה היא כדי להבהיל⁴⁷ ולזכור שאין השמחה במלואה בזמן הזה, ודי לזה בקדירת חרס פשוטה, משא"כ בחתונה טעם

השבירה כדי⁴⁸ לא להרבות בשמחה יתירה ולהכניס עצבות קצת כי אין שמחתנו שלימה בזה"ז ולפיכך לוקחים כוס זכוכית, ואכן צריך⁴⁹ שיהיה הכוס יקרה קצת כדי להעציב בעלי השמחה.

ובשבירת הקערה בתנאים נוהגים שאבותיהן⁵⁰ או אמותיהן⁵¹ של התתן והכלה שוברות או אדם אחר כפי רצון המחוננים, ובשבירת הכוס תחת החופה שוברו התתן⁵² בעצמו.

מהרי"ח עניני נישואין שכן ראה אצל גדולי הדור. 46. עיין בפמ"ג מ"ז סק"ד, ס' תולדות אהרן בליקוטים בשם הבעש"ט, שלחן העזר ח"א סי' ב' סק"ב, ובליקוטי מהרי"ח בשם ס' שערי רחמים מנהגי הגר"א בשם הגר"ח מואלאזין זצ"ל בשם הגר"א ז"ע שיותר טוב לגרש אשה שהתירה תורה מלבטל תנאים, על כן בתנאים שוברים כ"ח שאין לו תקנה ובחופה כלי זכוכית שאע"פ שנשבר יש לו תקנה. 47. כדאיתא בפמ"ג שם הו"ד בשע"ת. 48. וכדאיתא בגמ' ברכות דף ל"א ע"א המובא בשע"ת דהוי קא בדחי טובא, אייתי כסא דזוגיתא חיותא (כוס זכוכית יקרה) ותבר. קמיהו ואעציבו. 49. שדיח אס"ד מע' ז' אות י"ב, וע"ע שו"ת יבי"א ח"ד סי' ט' דיש אחרונים דס"ל דיש ליקח כוס גרוע כדי שלא להפסיד כוס הגון, והכריע שיקחו כוס רגילה. 50. ס' מטעמים ערך ח"כ אות ח'. 51. שלחן העזר ח"א דף נ"ב. 52. ובאבן העזר שם דבחופה עיקר השמחה של התתן לפיכך שובר בעצמו משא"כ בשידוכין אין שמחתו עדיין שלימה ואפשר ע"י אחרים. ומה שנהגין לומר מו"ט אחר השבירה כנראה עפ"י הערוה"ש אבהע"ז סי' נ' סעי' כ"ז שע"י קריאת התנאים בפומבי ושבירת הכלי נגמרת קנין השידוכים. שבבלל קבלת הקנין בשידוכין גם קריאת התנאים ושבירת הכלי, וכל זמן שלא עשו דברים אלו עדיין אפשר לחזור מהשדוך, עיי"ש. 53. שו"ת צי"א חט"ו סי' ל"ג, תשובות והנהגות ח"א סי' של"ג, וע"ע ביה"ל ריש סי' תקנ"א ד"ה